

УДК 37.09

DOI <https://doi.org/10.32782/eddiscourses/2024-2-4>

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ

Лехніцька Світлана Іванівна,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
ORCID: 0000-0002-9178-7069

Саханда Іванна Василівна,

кандидат фармацевтичних наук, доцент,
доцент кафедри організації та економіки фармації,
начальник відділу міжнародних зв'язків,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
ORCID: 0000-0003-4171-5160

Реалізація індивідуальної освітньої траєкторії є одним із ключових пріоритетів сучасної вищої освіти. Основними аспектами, що забезпечують розвиток індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти, є: гнучкість освітніх програм, модульна структура освітніх програм, що дає змогу формувати індивідуальний навчальний план; можливість вибору дисциплін, тем курсових і кваліфікаційних робіт; визнання результатів неформальної та інформальної освіти. Важливою складовою індивідуальної освітньої траєкторії сучасного студента є міжнародна академічна мобільність. Академічна мобільність передбачає можливість студентів навчатися, стажуватися чи проводити дослідження в закордонних освітніх або наукових установах. Основні переваги мобільності – розширення світогляду, удосконалення мовних навичок, набуття міжкультурних компетенцій, доступ до кращих освітніх ресурсів і можливостей. Академічна мобільність дає можливість реалізувати унікальні індивідуальні освітні потреби й інтереси, інтегрувати досвід академічної мобільності в навчальний план та визнання результатів. Вирізняють внутрішню і зовнішню академічну мобільність. Внутрішня академічна мобільність реалізується між ЗВО в межах однієї країни. Зовнішня або міжнародна академічна мобільність реалізується між закладами вищої освіти (ЗВО) різних країн. За способом організації виділяють організовану, що реалізується в межах міжуніверситетського академічного партнерства, та індивідуальну, що реалізується з власної ініціативи студента. Форми та види академічної мобільності визначаються договорами про співпрацю між ЗВО. Академічна свобода здобувачів вищої освіти надає право самостійно вибирати індивідуальну освітню траєкторію, реалізувати можливість зміни спеціалізації, переведення на іншу програму, активно брати участь у формуванні індивідуального навчального плану, що сприяє формуванню відповідальної, всебічно розвиненої, конкурентоспроможної та самореалізованої особистості.

Ключові слова: міжнародна академічна мобільність, індивідуальна освітня траєкторія, зовнішня і внутрішня мобільність, кредити ECTS, освітній стандарт, оцінка якості.

Lekhniitska Svitlana, Sakhanda Ivanna. International academic mobility as a component of the realization of the right of applicants for higher education to form an individual educational trajectory

The implementation of an individual educational trajectory is one of the key priorities of modern higher education. The main aspects that ensure the development of individual educational trajectories of higher education applicants are: the flexibility of educational programs, the modular structure of educational programs, which allows you to form an individual curriculum; the ability to choose disciplines, topics of course and qualification works; recognition of the results of non-formal and informal education. An important component of the individual educational trajectory of a modern student is international academic mobility. Academic mobility involves the ability of students to study, intern or conduct research in foreign educational or scientific institutions. The main advantages of mobility are the expansion of the worldview, the improvement of language skills, the acquisition of intercultural competencies, access to the best educational resources and opportunities. Academic mobility provides an opportunity to realize unique individual educational needs and interests, integrate the experience of academic mobility into the curriculum and the recognition of results. Distinguish internal and external academic mobility. Internal academic mobility is implemented between HEIs within the same country. External or international academic mobility is realized between HEIs of different countries. According to the method of organization, an organized, realized within the framework of an inter-university academic partnership and an individual, realized on the student's own initiative, are distinguished. Forms and types of academic mobility are determined by cooperation agreements between HEIs. Academic freedom of applicants for higher education provides the right to independently choose an individual educational trajectory, realize the possibility of changing specialization, transferring to another program, actively participate in the formation of an individual curriculum that contributes to the formation of a responsible, comprehensively developed, competitive and self-fulfilling personality.

Key words: international academic mobility, individual educational trajectory, external and internal mobility, ECTS credits, educational standard, quality assessment.

У сучасному світі наукові дослідження й освіта стають міжкордонним і міжнаціональним явищем. Шляхом зближення підходів різних країн до організації освітнього процесу, а також у зв'язку з впровадженням процедури визнання документів про освіту інших країн відбувається формування єдиного освітнього простору. Загальноєвропейський простір вищої освіти (EHEA) та загальноєвропейський дослідницький простір (ERA) формують європейський простір знань. Формування спільного європейського освітнього простору сприяє зростанню академічної мобільності студентів і професорсько-викладацького складу, водночас академічна мобільність є необхідною умовою формування індивідуального освітнього простору.

Академічну мобільність вирізняють зовнішню і внутрішню. За способом організації виділяють організовану, що реалізується в рамках економічного, політичного або міжуніверситетського академічного партнерства, та індивідуальну, що реалізується з власної ініціативи студента.

Академічна мобільність сприяє професійній самореалізації і також підвищує якість трудових ресурсів національної економіки, стає відповіддю національних систем освіти на виклики глобального освітнього простору, жорстку конкуренцію на ринку освітніх послуг. Європейська комісія стверджує, що навчання за кордоном стає стандартним елементом міжнародної університетської освіти.

Низка спеціальних програм із багатомільйонними бюджетами забезпечує реалізацію освітньої мобільності у Європейському Союзі. За 30 років в освітніх і наукових програмах Erasmus взяли участь понад 1,8 млн громадян ЄС.

Тоді як у світі академічна мобільність має системний, організований на рівні державної політики характер, в Україні мобільність залишається спонтанним та індивідуальним явищем. Серед країн – імпортерів українських освітніх послуг на першому місці був Китай – більш як 8 тис. студентів, на другому місці Індія – понад 4 тис. студентів. До початку повномасштабного вторгнення контингент іноземних студентів зростав на 5–7 тисяч щорічно, чому сприяла можливість, надана іноземним студентам, вибирати мову навчання – англійську або українську.

В останні два роки у зв'язку з веденням воєнних дій на території України спостерігається тенденція до підвищення рівня внутрішньої мобільності студентів через вимушене внутрішнє переміщення до більш безпечних регіонів України. У цьому випадку реалізації внутрішньої

мобільності сприяє спрощення механізму переведення студентів з одного ЗВО до іншого завдяки трансферу накопичених кредитів ECTS із пройдених дисциплін. Бакалавр будь-якого університету однієї спеціальності може продовжувати навчання за цією спеціальністю в іншому університеті. До початку повномасштабних воєнних дій на території України спостерігалася тенденція підвищення внутрішньої мобільності через бажання успішних бакалаврів, які навчалися в приватних ЗВО, перевестися на останній рік навчання бакалаврату або вступити до магістратури більш престижного державного ЗВО. На часі налагодження системного партнерства національних ЗВО, де внутрішня мобільність стане частиною відносин, з урахуванням таких факторів, як місце розташування ЗВО, а саме в різних конкурентних середовищах чи в одному; фінансова координація навчання в різних ЗВО; паритетність, особливо в обміні студентів, які навчаються на умовах державного (бюджетного) замовлення, оплата за навчання здійснюється за коштів державного та місцевих бюджетів.

Обмін науково-педагогічними працівниками між різними закладами вищої освіти України, а саме внутрішня мобільність науково-педагогічних працівників, здійснюється переважно через суміщення посад викладачами різних ЗВО. Цей процес має спонтанний, некерований характер і зумовлений переважно невисокими окладами українських викладачів.

На жаль, до 2022 року міжнародна академічна мобільність розвивалася в Україні дуже повільно. Візити за кордон українські студенти здійснювали коштом батьків, спонсорів, закордонних благодійних фондів тощо. Навчання й стажування за кордоном становило менше ніж 15% від офіційно оголошеної кількості українських студентів. Переважна більшість академічних обмінів студентів відбувалася завдяки укладенню двосторонніх договорів між університетами України та Європи.

Рівень залученості науково-педагогічних працівників ЗВО до міжнародної академічної мобільності також був досить низький. Стажування викладачів українських ЗВО у провідних європейських університетах ніяк не координувалося і не фінансувалося бюджетом українських ЗВО або держави. Розроблялася незначна кількість спільних із провідними європейськими університетами програм підготовки фахівців, а спільні наукові програми мали поодинокий характер. Підписання міжуніверситетських двосторонніх договорів і меморандумів щодо обміну науково-педагогічними працівниками мало епізодичний

і однобічний характер, оскільки фінансування здійснювалось переважно за кошт закордонних університетів і фондів, а отже, ініціатива, організація, проведення повністю залежала від зацікавленості приймаючої сторони.

Після повномасштабного вторгнення на територію України іноземні університети, комісії, фонди в рамках підтримки і збереження наукового й освітнього надбання України збільшують фінансування для залучення українських науковців, викладачів і студентів до участі в міжнародних проєктах і стажуваннях. Зокрема, Європейська комісія переглянула програми Erasmus+ на 2023 рік. Загальний бюджет збільшили до 4,43 мільярда євро, що є найвищим річним фінансовим пакетом. Міжнародна програма «Еразмус+» значно зміцнилася завдяки збільшенню бюджету, який буде спрямований для розширення проєктів мобільності та розбудови потенціалу у вищій освіті для підтримки програм міжнародного співробітництва. Починаючи з 2023 року в межах напряму розвитку потенціалу у сфері вищої освіти розроблено міжнародний проєкт структурних реформ, спрямований на створення відкритого цифрового середовища освіти, що забезпечуватиме якісну освіту й підготовку студентів, які навчаються в українських закладах вищої освіти, що водночас надає освітні можливості для широкого кола українських громадян як в Україні, так і за кордоном, засновані на співпраці між українськими й іншими європейськими університетами [5].

Упродовж 2022–2023 рр. відзначається підвищення рівня укладання міжуніверситетських двосторонніх договорів щодо міжнародної співпраці й кадрового обміну (рис. 1).

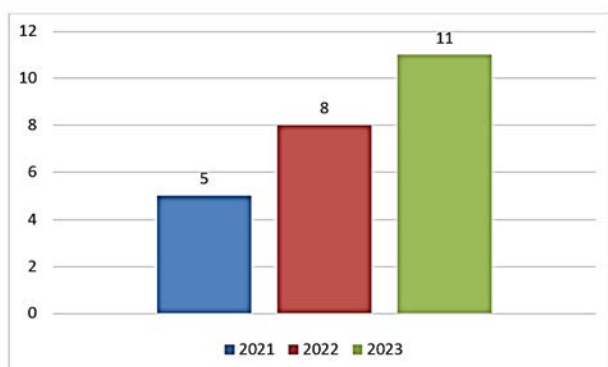

Рис. 1. Статистика укладання договорів та меморандумів за 3 роки

В умовах гармонізації європейських і вітчизняних освітніх стандартів зіставляються національні й міжнародні класифікатори професій,

їх функціональні параметри, критерії оцінки освітньо-кваліфікаційного рівня, розробляються однотипові підходи до нормативної і варіативної складової змісту підготовки в кожному напрямі й спеціальності, що дає змогу досягти співмірності навчальних планів за обсягами й характером практичної підготовки майбутніх фахівців і сприяє розвитку міжнародної академічної мобільності для всіх галузей знань.

Висока якість освіти досягається за умови індивідуалізації навчання, коли основу навчального плану студента формують обов'язкові дисципліни, а далі студенту надається право самостійно формувати його варіативну частину, що відображає спеціалізацію підготовки вибраної спеціальності. Під час формування індивідуальної освітньої траєкторії студента слід враховувати освітні потреби кожної окремої групи здобувачів освіти [4]. Індивідуальна освітня траєкторія студента має відображати шляхи досягнення його освітніх цілей як у навчальній діяльності, так і в різних видах діяльності позааудиторного навчання й самовдосконалення. Міжнародна академічна мобільність є важливою складовою індивідуальної освітньої траєкторії сучасного студента. Академічна мобільність передбачає можливість студентів навчатися, стажуватися чи проводити дослідження в закордонних освітніх або наукових установах. Основні переваги мобільності – розширення світогляду, удосконалення мовних навичок, набуття міжкультурних компетенцій, доступ до кращих освітніх ресурсів і можливостей. Академічна мобільність як можливість реалізувати унікальні індивідуальні освітні потреби й інтереси. Інтеграція досвіду академічної мобільності в навчальний план і визнання результатів. Розвиток особистісних і професійних компетенцій студентів. Загалом міжнародна академічна мобільність сприяє формуванню всебічно розвиненої, конкурентоспроможної та відкритої до світу особистості сучасного студента.

Розвиток зовнішньої і внутрішньої академічної мобільності сприятиме прискоренню інтеграції України до європейського освітнього простору, вдосконаленню освітніх технологій, підвищенню якості української освіти до світового рівня, інноваційному розвитку університетської науки та інтеграції її з виробництвом, залученню значних коштів до державного бюджету, які інвестуватимуться в розвиток вітчизняної системи освіти, поліпшить якість трудових ресурсів країни та можливості працевлаштування українців як в Україні, так і за кордоном.

Список літератури:

1. Положення про академічну мобільність та відрядження у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця № 12 від 25.07.2020.
2. Положення про порядок оцінювання знань студентів під час поточного та кінцевого контролю з дисципліни.
3. Волкова Г., Добовенко З., Лехніцька С. Формування професійних компетентностей у студентів-медиків. *Тенденції і перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*. 2020. С. 102–104.
4. Дубовенко З. О., Лехніцька С. І. Індивідуальна освітня траєкторія студентів іноземців медичного факультету. *Implementation of modern science and practice*. 2021. С. 350–352.
5. Лехніцька С. І., Саханда І. В. Індивідуальна освітня траєкторія студентів-іноземців фармацевтичного факультету. *Актуальні питання вищої медичної (фармацевтичної) освіти: виклики сьогодення та перспективи їх вирішення : матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю в онлайн-режимі за допомогою системи Microsoft Teams*. 2021. С. 300–303.
6. <https://erasmusplus.org.ua/news/zbilsheno-byudzheth-pidtrymky-ukrayiny-v-onovlenij-shhorichnij-programi-erazmus-na-2023-r/>.

References:

1. Polozhennia pro akademichnu mobilnist ta vidriadzhenia u Natsionalnomu medychnomu universyteti imeni O.O. Bohomoltsia № 12 vid 25.07.2020 [Regulations on academic mobility and business trips at the Bogomolets National Medical University № 12 of 25.07.2020].
2. Polozhennia pro poriadok otsiniuvannia znan studentiv pid chas potochnoho ta kintsevoho kontroliu z dystsypliny [Regulations on the procedure for assessing students' knowledge during the current and final control of the discipline].
3. Volkova, G., Dobovenko, Z., & Lekhnitska, S. (2020). Formuvannia profesiinykh kompetentnosti u studentiv-medykiv [Formation of professional competencies in medical students]. *Tendentsii i perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii – Trends and prospects for the development of science and education in the context of globalization*, 102–104.
4. Dubovenko, Z.O., & Lekhnitska, S.I. (2021). Indyvidualna osvitnia traiektoriia studentiv inozemtsiv medychnoho fakultetu [Individual educational trajectory of foreign students of the medical faculty]. *Implementation of modern science and practice*, 350–352.
5. Lekhnitska, S.I., Sakhanda, I.V. (2021). Indyvidualna osvitnia traiektoriia studentiv-inozemtsiv farmatsevychnoho fakultetu [Individual educational trajectory of foreign students of the Pharmaceutical faculty]. *Aktualni pytannia vyshchoi medychnoi (farmatsevychnoi) osvity: vyklyky sohodennia ta perspektyvy yikh vyrishennia: materialy XVIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu v onlain-rezhymi za dopomohoiu systemy Microsoft Teams – Topical Issues of Higher Medical (Pharmaceutical) Education: Current Challenges and Prospects for Their Resolving: Materials of the XVIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation in Online Mode via Microsoft Teams*, 300–303.
6. <https://erasmusplus.org.ua/news/zbilsheno-byudzheth-pidtrymky-ukrayiny-v-onovlenij-shhorichnij-programi-erazmus-na-2023-r/>.